

*Akredytacja
Państwowej Komisji Akredytacyjnej
(Uchwała Nr 474/2010
z dn. 27.05. 2010r.)1111*

Certyfikat Jakości Kształcenia

2005 - 2010

Konferencji Rektorów
Uniwersytetów Polskich

Sześciolatek w I klasie: jak wspomagać jego rozwój?

Anna Izabela Brzezińska, Joanna Matejczuk

Instytut Psychologii

Wydział Nauk Społecznych

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Czy szkoła jest przygotowana na przyjęcie 6-latków

oraz

czy potrafi zmieniać swoje wymagania i dostosowywać je do możliwości i potrzeb dziecka?

**Gotowość
dziecka do szkoły**

Czy dziecko jest przygotowane do podjęcia nauki w szkole

oraz

czy rodzice potrafią pomóc mu, gdy nie poradzi sobie z wymaganiami szkoły?

Gotowość dziecka do szkoły

Zadania dla Rodziców dziecka i całej rodziny

1. Dziecko opanowało podstawową wiedzę i umiejętności
2. Dziecko jest samodzielne w zaspokajaniu swoich podstawowych potrzeb
3. Dziecko potrafi wyrażać swoje potrzeby
4. Dziecko jest gotowe do współdziałania z innymi dziećmi
5. Dziecko jest gotowe do uczenia się pod kierunkiem nauczyciela = nowej osoby dorosłej

Zadania dla Dyrekcji szkoły oraz dla nauczycieli klas I

1. Szkoła jest dostosowana do potrzeb fizjologicznych i psychicznych „typowego” dziecka w wieku 6 lat
2. Szkoła jest gotowa do zmiany swego sposobu funkcjonowania, gdy dziecko jest „nietypowe”
3. Szkoła jest gotowa pomagać rodzicom w tym, jak wspomagać dziecko „typowe” i „nietypowe”
4. Szkoła poznaje tak wcześnie, jak to tylko możliwe dzieci 6-letnie = kandydatów do klasy I i poznaje ich rodziców

- o przygotowanie warunków w szkole i w klasie**
- o przygotowanie nauczyciela klasy I**
- o gotowość do współdziałania z rodzicami**
- o gotowość do pomocy rodzicom**

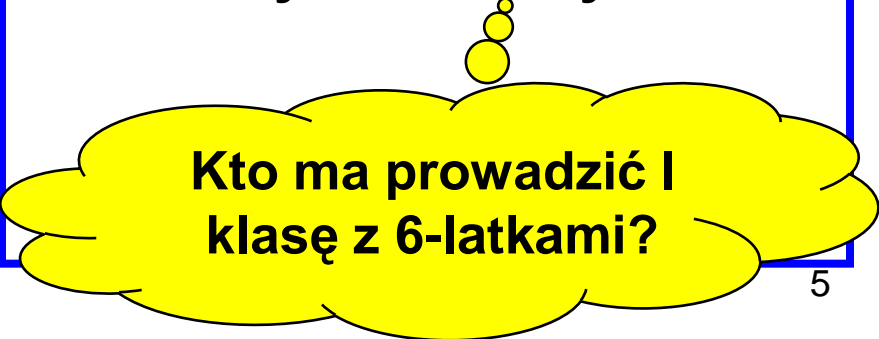
Co trzeba zrobić ?

- o wychowanie w rodzinie → dziecko zna reguły i normy**
- o edukacja przedszkolna → dziecko dużo wie i umie**
- o kontakty rówieśnicze → dziecko jest „społeczne”**
- o gotowość do współdziałania ze szkołą**

Podstawowe pytanie: **kto musi być gotowy?**

- Dziecko
- Rodzice
- Rodzeństwo
- „Opinia publiczna”
- Media
- Specjaliści wspierający dziecko i rodzinę

- „Nadzór” pedagogiczny
- Szkoła jako instytucja
- Dyrekcja szkoły
- Zespół wszystkich nauczycieli
- Nauczyciele klasy I

Kto ma prowadzić I klasę z 6-latkami?

Jaka **wizja szkoły**?
Uczy, kształci, bawi czy „wyczerpuje”?
Jaka w oczach dziecka?

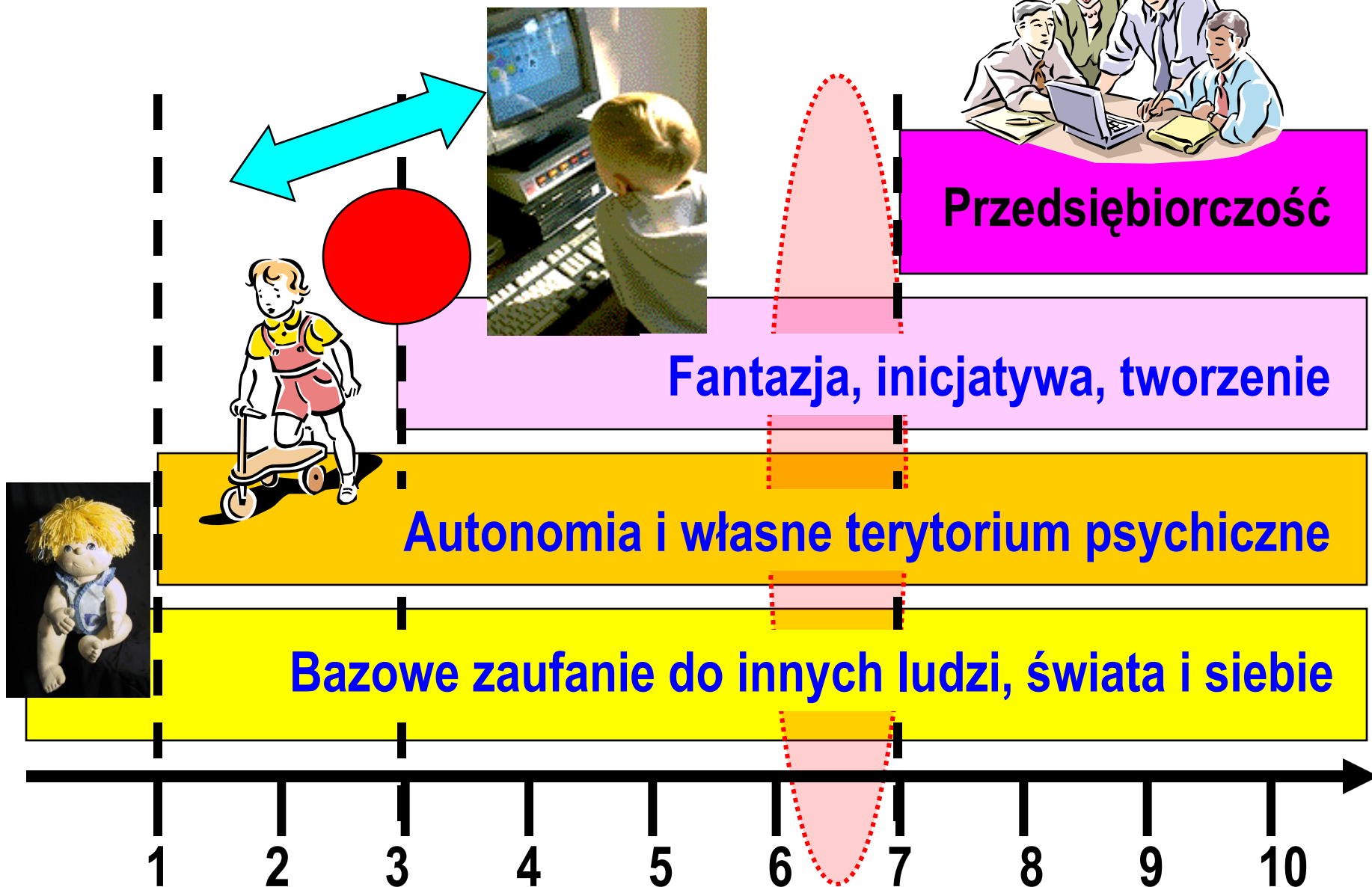
Kiedy Krzyś zniknął na całe poranki i przyjaciele ze stumilowego lasu próbowali dowiedzieć się, dokąd chodzi Krzyś i co robi ... Kłapouchy powiedział:

„- Chcesz wiedzieć, co robi Krzyś co dzień przed południem? **Uczy się. Kształci się. Wyczerpuje** - zdaje się, że to jest słowo, którego użył - 'wyczerpuje', czy czerpie **Wiedzę**.”

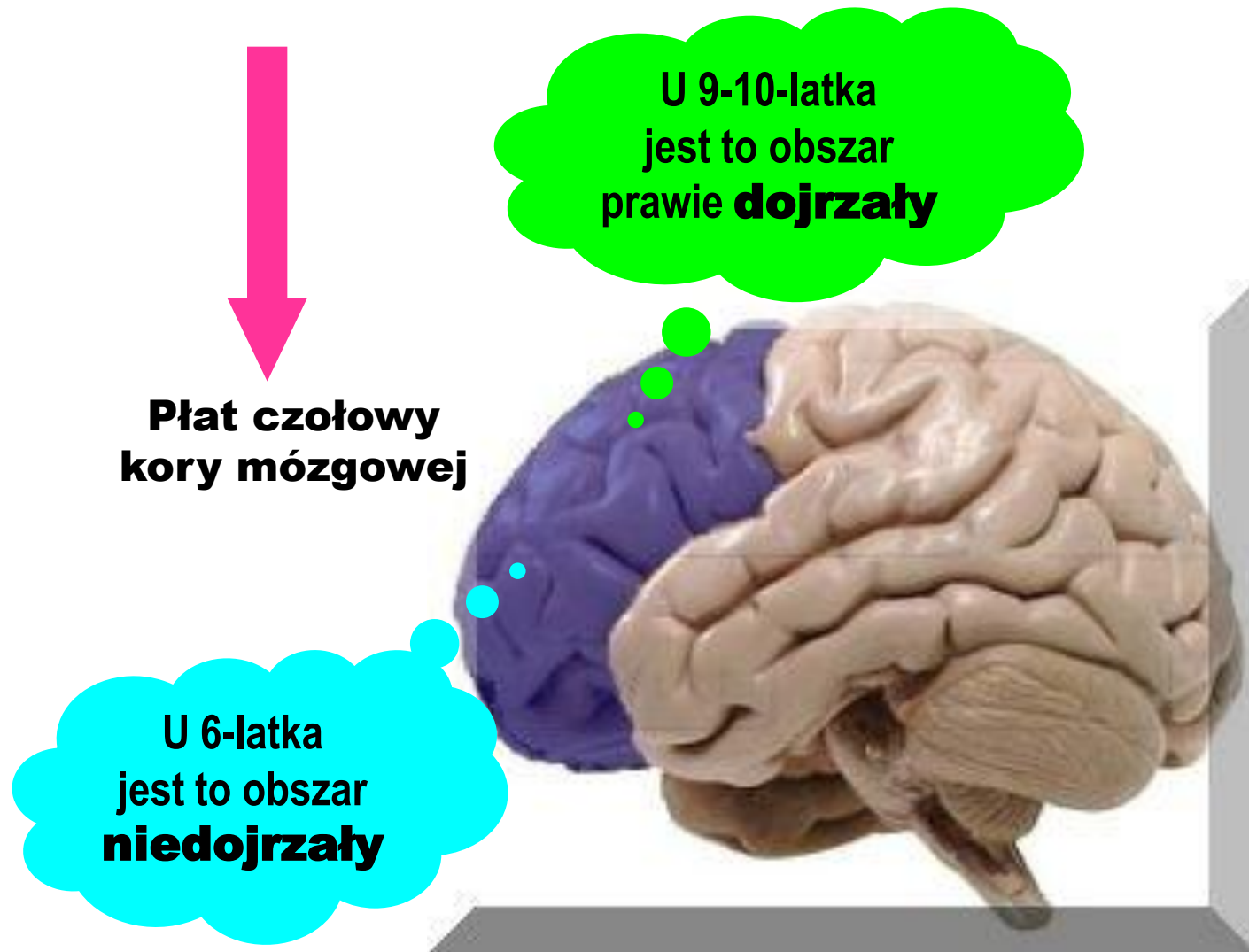
A. A. Milne, *Chatka Puchatka*

EFEKTY ROZWOJU w okresie dzieciństwa:

kluczowe kompetencje osobiste

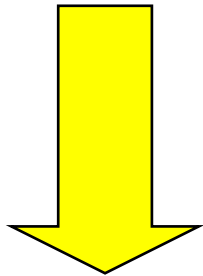
Jakie kompetencje rozwijają się we wczesnym wieku szkolnym ?

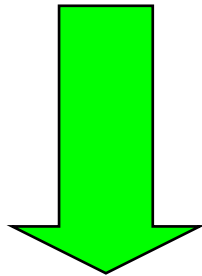
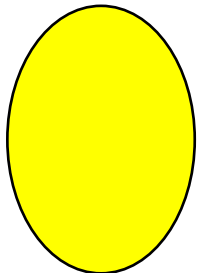

Za co odpowiada kora mózgowa przedczołowa?

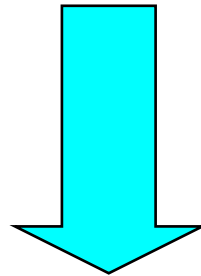
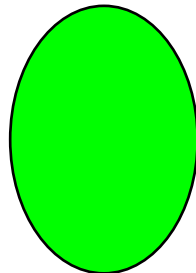
Dojrzała kora przedczołowa

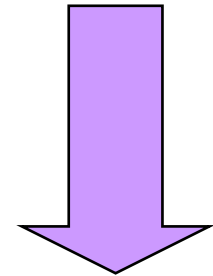
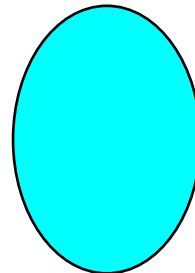
planowanie
działań

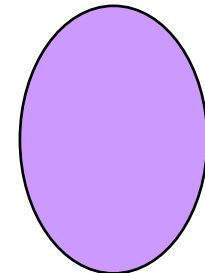
ustalanie
ważności

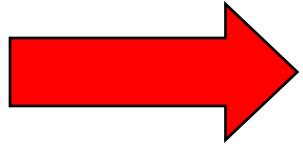

wymyślanie
alternatyw

przewidywanie
konsekwencji

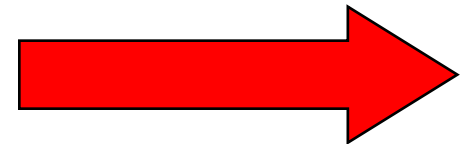

Młodsze dzieci mają problem z kontrolą własnych działań

Niedojrzała kora przedczołowa sprawia, że:

- młodsze dzieci reagują w sytuacjach społecznych odruchowo
- niższy jest poziom umiejętności odpowiedzialnych za skuteczne realizowanie zadań szkolnych

U dziecka 6-letniego dopiero rozwija się 11 ważnych dla nauki szkolnej kompetencji

11. kompetencje metapoznawcze → „zdawanie sobie sprawy”

6. planowanie
działań „krok-
po-kroku”

7.
inicjowanie
działania

8. organizacja
działania
w przestrzeni

9. organizacja
działania
w czasie

10.
elastyczność
działania

4. gotowość do poświęceń
na rzecz nadrzędnego celu

5. pamięć operacyjna
(aktywowana „tu i teraz”)

2. kontrola własnych emocji =
„panowanie nad sobą”

3. koncentracja uwagi mimo
działania dystraktorów

1. hamowanie reakcji = „powstrzymywanie”

Kompetencja 1: hamowanie reakcji

Problemy

- „wyskakuje z czymś jak filip z konopi”
- często „palnie coś bez zastanowienia”
- mówi za dużo i nie zawsze potrafi ocenić wpływ własnego działania na sytuację, w której się znalazł
- ma problemy z zaakceptowaniem każdej dla siebie niekorzystnej opinii
- ma trudności z rozpoczynaniem zadania – zaczyna bez zastanowienia
- często robi i mówi „byle co”

Co robić?

- **uczyć hamowania reakcji** –
*poczekaj; zatrzymaj się na chwilę;
zamykamy oczy ...; a teraz ciszej ...;
każdy po kolei; Twoja kolej za chwilę;
zaczynamy wszyscy równo – uwaga...
start!; zaczynamy na mój znak;
zatrzymujemy się wszyscy, gdy zrobię
tak ...*
- wykorzystywać gry i zabawy dziecięce, rymowanki i wyliczanki

Czego nie robić?

- nie zawstydząć
- nie ośmieszać
- nie poganiać

Kompetencja 2: kontrola emocji

Problem

- przez długi okres czasu nie potrafi ukryć rozczarowania, „boczy się”
- łatwo ujawnia niepokój
- nie umie opanować złości
- nie umie opanować radości

Co robić?

- rozmawiać o emocjach – jakie są i jak się wtedy zachowujemy
- zastanawiać się, co przeżywają bohaterowie opowiadanych bajek, czytanych książek, oglądanych filmów
- bawić się w „udawanie” i zgadywanie emocji na podstawie np. min, gestów, postawy ciała

Czego nie robić?

- nie zawstydząć
- nie ośmieszać
- nie porównywać dzieci ze sobą
- nie stawiać za wzór i za przykład innych dzieci

Kompetencja 3: koncentracja uwagi

Problem

- Możliwe jest ok. 5 minutowe pełne skupienie uwagi na realizacji uciążliwego obowiązku (dodatkowo z pomocą dorosłego) w porównaniu z 1-2 godzinami skupionej uwagi u nastolatka
- bardzo często rozpoczyna nowe zadanie zanim skończy poprzednie

Co robić?

- specjalnie nie dbać o komfort pracy dzieci, raczej dawać im atrakcyjne zadania, aby zadanie „wciągało”
- zachęcać do rozmawiania ze sobą, gdy tego potrzebują
- zachęcać, by szukały sobie miejsca dla nich najbardziej dogodnego

Czego nie robić?

- nie zawstydząć, nie ośmieszać
- nie poganiać
- nie wyciszać, gdy coś robią razem
- nie przerywać, gdy pracują a chcemy podać dodatkową informację
- jak najrzadziej mówić do całej grupy

Kompetencja 4: gotowość do poświęceń na rzecz nadrzędnego celu

Problem

- jest mniej gotowy do poświęceń na rzecz osiągnięcia nadrzędnego celu
- może mieć trudności z dostosowywaniem się do pracy w grupie, gdy pracuje się nad wspólnym zadaniem
- ma problemy z uzasadnianiem sensowności własnych działań, woli robić coś „po swojemu”

Co robić?

- stosować zmienność form pracy: indywidualnie, w parach, trójkach, grupkach 4-5 osobowych
- pozwalać na dobieranie się w zespoły, ale także dobierać przez losowanie (odliczanie, losowanie kolorowych kulek, zabawek, pociętych pocztówek)
- jak najwięcej zadań wymagających współpracy – jedna budowla, jeden wielki rysunek

Czego nie robić?

- nie zawstydzać, nie ośmieszać
- nie moralizować
- nie wyciszać, gdy coś robią razem
- nie uruchamiać rywalizacji między osobami ani między zespołami
- stosować różne kryteria oceny tej samej pracy

Kompetencja 5: pamięć robocza

Problem

- pamięta wskazówki dla zaledwie jedno- i dwu-etapowych działań
- ma problemy z zapamiętaniem wielu oczekiwań ze strony rodziców i nauczycieli, np.:
posprzątaj pokój i wynieś śmieci – za pół godziny sprawdzę

Co robić?

- wprowadzić różne obrazki / symbole, gesty jako „przypominajki”
- krótkie polecenia
- zanim dzieci rozpoczną pracę mówimy sobie, co teraz będziemy robić
- wprowadzić „rytmizowanie”, dwuwiersze, rymowanki i wyliczanki, piosenki jako sygnały czynności np..
pinko – panko za chwilę małe czytanko

Czego nie robić?

- nie stosować długich i złożonych poleceń
- nie gadać za dużo

Kompetencja 6: planowanie działań

Problem

- potrzebuje pomocy osoby dorosłej, aby np. pomyśleć o sposobach rozwiązania konfliktu w grupie rówieśniczej
- żyje przede wszystkim „obecną chwilą”
- trudno mu ustalić, co jest ważniejsze

Co robić?

- wprowadzić dużo rutynowych działań jako sygnałów tego, co będzie dalej → dobry plan dnia
- przypominać: za chwilę będziemy malować wielki obraz na papierze na podłodze, to co musimy sobie przygotować?
- oznaczać rysunkami / słowami, co będziemy robić

Czego nie robić?

- nie zawstydzać, nie ośmieszać
- nie poganiać
- nie zmuszać do wykonywania planu nauczyciela

Kompetencja 7: inicjowanie działania

Problem

- odkłada najmniej przyjemne zadania na sam koniec, mimo, że wie, jak są ważne
- uwielbia zwlekać i wyczekiwać do ostatniej chwili
- przekraczanie terminów końcowych to jego specjalność

Co robić?

- dawać zadania / zajęcia do wyboru w kolejności wykonania (karteczki z różnymi rysunkami na różnych stolikach)
- tworzyć sytuacje, w których wykorzysta się specyficzne umiejętności i pomysły każdego dziecka (zabawy naśladowcze)

Czego nie robić?

- nie zawstydzać, nie ośmieszać
- nie poganiać!!
- nie oceniać przez porównywanie dzieci ze sobą
- nie uruchamiać rywalizacji
- nie zachęcać do naśladowania „gwiazd” w grupie

Kompetencja 8: organizacja działania w przestrzeni fizycznej i społecznej

Problem

- trzeba mu przypominać, aby odłożył zabawki na swoje miejsce albo posprzątał po jedzeniu
- słabo chwyta związki przyczynowe (a → b; najpierw → potem) i logiczne (nadrzędne → podrzędne) w przyjętej przez nauczyciela strategii działania

Co robić?

- kształtować nawyk przynoszenia zabawek/przedmiotów do działania na miejsce pracy i potem odnoszenia (najlepiej mieć taki pokój, skrzynię skarbów, kącik, z którego zabieramy i odnosimy)
- zachęcać do cichego mówienia do siebie i uczyć tego: *teraz mam zrobić to, teraz to ...*
- opowiadać dziecku o własnych działaniach, sposobie ich realizacji, intencjach i planach

Czego nie robić?

- nie uciszać dzieci, gdy się bawią lub pracują (praca w ciszy hamuje działanie w tym wieku)
- nie przynosić przedmiotów za dzieci
- nie sprzątać za nie

Kompetencja 9:

organizacja działania w czasie

Problem

- nie dotrzymuje zobowiązań, zapomina o nich
- nie potrafi oszacować czasu potrzebnego do realizacji zadania
- nie wyznacza sobie zmiennego tempa pracy w zależności od okoliczności
- dorośli musi wyznaczać (i pilnować!) terminy końcowe realizowanego zadania:
masz na to 10 minut; za chwilę kończymy

Co robić?

- powiesić duży zegar w sali / w domu
- przyczepiać do niego symbole/obrazki różnych czynności
- często odwoływać się do zegara
- wprowadzić umowne znaki (np. dzwoneczek, wkładanie kapelusza w czerwonym kolorze) oznaczające zbliżanie się do końca pracy / zabawy
- pozwolić dokończyć zadanie / zabawę w innym czasie i zachęcać do tego

Czego nie robić?

- nie planować skomplikowanych zadań, gdy jest mało czasu
- nie poganiać

Kompetencja 10:

elastyczność działania

Problem

- słabo dopasowuje się do zmiennych okoliczności realizacji zadania
- z trudnością i niechęcią poddaje rewizji swoje dotychczasowe plany; złości się w sytuacji gdy np...: *niestety, nie będziesz mógł obejrzeć bajki, bo zadzwoniła babcia i musimy do niej zaraz jechać*
- jest ciągle czymś zaskakiwany
- często odczuwa rozczarowanie, złość - nie potrafiąc dopasować się do nowych sytuacji

Co robić?

- często zmieniać - losowo – skład pracujących zespołów
- dawać zadania wymagające pracy w różnych miejscach i wykorzystania różnych przedmiotów
- zachęcać do niestandardowego wykorzystywania przedmiotów

Czego nie robić?

- nie dostarczać dzieciom zawsze wszystkich potrzebnych przedmiotów
- w pracy zespołowej nie dawać wszystkim zespołom tego samego zestawu przedmiotów

Kompetencja 11:

kompetencje metapoznawcze

Problem

- rzadko zadaje sobie pytania:
  - *jak mi idzie?*
  - *jak mi poszło?*
  - *co zrobić, żeby to było lepsze?*
  - *dlaczego mi się nie udało?*
- zachowuje się trochę jak „bokser w ciągłym zwarcu”:
  - słabiej analizuje rezultaty własnej pracy
  - mniej się uczy na popełnionych błędach
- często ignoruje sygnały / wskazówki płynące ze strony dorosłego / innego dziecka
- rzadko koryguje własne zachowanie pod wpływem wskazówek

Co robić?

- jak najczęściej rozmawiać z dziećmi – „pogaduszki” np. przy jedzeniu, ubieraniu się, myciu rąk, sprzątanii
- zachęcać dzieci do rozmawiania ze sobą, porównywania swoich dokonań, oglądania rysunków czy zeszytów
- analizować razem z nimi ich wytwory stosując różne kryteria analizy
- prosić o uzasadnienia
- samemu stosować tzw. kod rozwinięty typu: *dlatego, że...; bo ....; no skoro ... to ...*

Czego nie robić?

- nie moralizować
- nie wygłaszać tyrad, nie monologować
- nie stosować kodu ograniczonego (głównie proste zdania pojedyncze)

Konieczne jest **zrównoważone podejście** do nauczania czyli stymulowanie wszystkich obszarów kory mózgowej ucznia

Tradycyjne podejście –

podające (= transmisja wiedzy) kładzie nacisk na **tylną część mózgu** czyli **nauka przez słuchanie i zapamiętywanie** („wykład”):

- dostarczanie informacji
- słabe ich porządkowanie (słabe związki przyczynowe, słabe związki logiczne)
- słaba integracja z już posiadanymi informacjami
- owocuje to brakiem rozumienia „istoty rzeczy”
- kształtują się „pigułki” wiedzy i „pigułki” umiejętności

Nowoczesne podejście –

odkrywcze (= konstruowanie wiedzy) kładzie nacisk na **przednią część mózgu** czyli **nauka przez uruchamianie własnej aktywności** („warsztaty”):

- głównie w formie zabawy i gier, w tym „gry ze słowami” i „gra słów”
- gry komputerowe
- zachęcanie do eksperymentowania indywidualnie, w parach, w triadach, w zespołach różnej wielkości
- zachęcanie do planowania i tworzenia - metoda projektów w zespołach różnej wielkości

Jak dziecko sobie wszystko układa w głowie?

Na ile dorosły jest w stanie zrozumieć, jak myśli dziecko?

„Nagle **Krzyś** zaczął opowiadać Puchatkowi o rozmaitych rzeczach: o ludziach zwanych **Krółami i Królowymi**, o czymś co nazywało się **Mnożnikiem**, i o miejscu zwanym **Europą** (...), o tym jak się **napętnia basen** (..) i o tym jak za dawnych czasów pasowano młodzieńców na **rycerzy**.

- Czy to trudno zostać takim .. (Rycerzem?)
- Tak trudno jak królem to nie jest - powiedział Krzyś, a ponieważ **Puchatek** wydawał się być rozczarowany, dodał szybko - ale **dużo trudniej niż Mnożnikiem**.”

A. A. Milne, *Chatka Puchatka*

Ciekawy wątek *tutoringu*
rówieśniczego

„Wiatr dął teraz z tyłu, więc nie musieli już krzyczeć.

- O, **królik jest mądry** - powiedział Puchatek w zamyśleniu.
- Tak - przyznał Prosiaczek - **Królik jest mądry.**
- **I ma Rozum** - rzekł Puchatek.
- Tak - zgodził się Prosiaczek - **Królik ma Rozum.**

Nastąpiło długie milczenie.

- I myślę - ciągnął Puchatek - że **on właśnie dlatego nigdy nic nie rozumie."**

A. A. Milne, *Chatka Puchatka*

To trochę o nas dorosłych: rodzicach i nauczycielach ...

Czasami - chyba - lepiej nie mieć ROZUMU przez duże R

Tanie loty do Afryki?

Dziękujemy za uwagę !